

3) het gehoor geven aan de roeping der Kerk inzake de eenheid der Christenheid.

Allemaal zaken dus, die pas kunnen worden ingedacht en materieel-concreet omschreven kunnen worden als eerst de Kerkorde zelf de gereformeerde belijdenisinhoud zou hebben erkend als formulier van eenigheid; maar nu ze daar staan gerangschikt naast de vaststelling der nieuwe kerkorde (alsof ze zomaar duidelijk waren), bleek reeds, hoe weinig dat „staan op de bodem“ der belijdenisgeschriften te betekenen had.

Voorts zegt het Hof, zich niet te zullen inlaten met de opgeworpen vraag, of de verklaring, dat de gehele Kerk..... belijdenis doet van de zelfopenbaring van de Drieënige God, in feite neerkomt op het niet belijden van de drieënige God. Op de in ons vorig artikel aangegeven gronden en overwegingen verklaart 't Hof, dat de gevorderde onverbindbaarverklaring niet toe te wijzen is en dat de vraag, of de burgerlijke rechter kan treden in een beoordeling van vragen van kerkelijk leerstellige aard in dit geding geen beantwoording behoeft.

Het is duidelijk, dat we deze mening niet delen. Ook al achten wij, dat de door appellanten aangevoerde grond niet steekhoudend is (want zij trachten aan te tonen, dat de synode zich niet hield aan de opdracht, en wij kunnen niet verder gaan dan tot de erkenning, dat de synode zich niet hield aan de door de overgrote massa in goed vertrouwen uitgelegde opdracht), toch menen we, dat de rechter wel degelijk bevoegd is, zich uit te spreken over de materiële vraag, of een kerkelijke vergadering zich heeft gehouden aan de binnen de kerkelijke samenleving haar expressie verbis toevertrouwde taak; daarop immers hebben de leden recht.

En mede daarvan hangt ook af, althans binnen het gereformeerde kerkrecht, of de leden en de plaatselijke kerken verplicht zijn, een aangenomen besluit te ratificeren.

Het geval is droef en leerzaam. Het zegt ons alweer: gezegend kerkrecht-van-Dordrecht, en: gezegende vrijheid van de plaatselijke kerken, die leven binnen het vigerend recht van onze K.O., en gezegend ratificatierecht, en gezegend artikel 31.

De gereformeerden in de Hervormde Kerk zullen dan ook zich moeten vrijmaken op de enige gronden, die ervoor zijn gegeven in het kerkrecht, dat op de basis der gereformeerde belijdenisschriften is uitgewerkt. Ze hebben zelf naar die belijdenisschriften verwezen; laat hen ook daarnaar handelen in de vrijheid, die hun van Godswege gegeven en opgelegd is.

We weten, dat er in dit opzicht veel belangstelling is voor de vragen, die een proces als dit hun wederom aan de consciëntie gelegd heeft. Misschien mag ik hen verwijzen naar de leetuur van prof. Deddens en mij in de brochure *Eerste- of Tweede Handsgezag*, en naar het boek van ds. H. J. Schilder, *Op de Grens van Kerk en Secte*, waarin deze wijst op de samenhang van de gereformeerde belijdenisschriften en het gereformeerde kerkrecht, neergelegd in de bij ons bekende K.O.

Want ook onze strijd is gestreden in hun belang.

Verwijzing daarheen is geen hoogmoed, maar een inrekening-brengen van de in 1834 afgelegde verklaring, of belofte.

Volgende maal iets over wat de pleitnota opmerkt over de onwil der synode om de belijdenis, ook inzake God Drie-enig, te erkennen.

K. S.

„Midden-Orthodoxie“

Dr H. Berkhof, rector van het Theol. Seminarium der N. H. Kerk, heeft bij de uitgeverij Callenbach te Nijkerk een (uitstekend verzorgde) brochure (62 blz.) gegeven onder de titel: „Crisis der Middenorthodoxie“.

We hebben het geschrift pas zoeven ontvangen, en kunnen dus niet 'n recensie in eigenlijke zin geven¹⁾. Wel willen we iets zeggen over de titel; dat plan kwam dadelijk bij ons op, toen we de advertentie van de aankondiging lasen. Niet zozeer het gevaarlijke woord „crisis“ interesseert ons als wel het begrip van „midden-orthodoxie“.

„Midden-orthodoxie“, — ieder voelt dadelijk, dat hier een min of meer ruimtelijk-geometrische voorstelling gegeven wordt. Er is een orthodoxie van het „midden“. Dan is er ook een „orthodoxie“ van de omtrek, van de uitersten. Een stapje verder en ge hebt het woord „extremist“ voor uw geest gehaald. De vraag is nu, wat schrijver bedoelt. Is er een orthodoxie in drieërlei „plaatsing“ („ligging“): rechte orthodoxie, linkse orthodoxie, midden-orthodoxie? Of is de bedoeling: in de Herv. Kerk is de middengroep de z.g. orthodoxe, en zijn de rechts-groep en de links-groep iets anders. Ook in de naam?

Dr Berkhof vindt in de nederlandse Gereformeerde Kerk, „zoals die in de zestiger en zeventiger jaren haar vorm vond“ drie groepen:

- a) de bijbelse humanisten (de geest van Erasmus) (Hoen, Gnaeus, Hinne Rode, Praedinius, Coornhert);
- b) reformatoren als Melanchthon en Bullinger (reformatiescher dan de eerste groep, maar geen eigenlijke Calvinisten) Anastasius Veluanus, Gellius Suecanus);
- c) de calvinistische reformatie: deze drukte haar stempel op de nederlandse Geref. Kerk.

Nu kan op deze indeling al heel wat critiek geïntendeerd worden. Melanchthon en Erasmus — verschillen ze zo heel veel? Is Erasmus bijbels humanist, en Melanchthon iets anders? Indien n.l. humanisme ooit „bijbels“ heten kan? En is Coornhert niet weer een heel ander type dan Hoen? Hem acht ik eerder liberaal.

Dr Berkhof meent, dat „Arminius en de Remonstranten“ eigenlijk (althans in hun oudste gedaante) behoren tot de tweede groep. „Was de Remonstrantie Broederschap zichzelf gelijk gebleven, dan zou ze nu (midden-)orthodox zijn.“

Daar hebt ge al een duidelijke manifestatie van het werken met het begrip „midden-orthodoxie“. Ik geloof niet, dat Remonstranten behoren bij de groep van Melanchthon en Bullinger. Reeds hun „godsbegrip“ is door en door „modernistisch“ en voert ze op het kardinale punt linea recta van de baan der orthodoxie af. Niet — zoals dr Berkhof beweert — niet de gemeenschappelijke oppositie tegen het Calvinisme bracht de Remonstranten in de vrijzinnige wateren, maar omdat ze vrijzinnig waren in de kern, daarom gingen ze het Calvinisme te lijf. Zou men met één slag in een brochure de ettelijke bewijzen kunnen elimineren, die geleerd zijn van de stelling, dat Remonstranten en Socinianiën familie van elkaar zijn?

Het blijkt intussen nu wel, dat dr B. met de term „midden-orthodoxie“ doelt te wijzen op een „midden-groep“, later geleid door Cocceius, nog later door het Révell, „dat door Groen van Prinsterer en anderen aanvankelijk nog vrij nauw met de gereformeerde richting

verbonden was“. Nog later hoorden de ethischen ertoe (ze wisten zich „in wezen gereformeerd, maar wilden het waarheidselement van het modernisme opnemen“, zegt de schrijver). De geest van Gunning „borg mogelijkheden tot nieuwe syntheses in zich“. Vandaar de lijn Gunning-Hoedemaker. „Hun beider samengaan werd het voorspel van een machtige theologische en kerkelijke opleving der Hervormde middengroep“ (nog steeds volgens dr Berkhof). Vooral sinds 1940 heeft dit samengaan „geleid tot een eenheidspact, zó breed als in de Hervormde Kerk nooit of bijna nooit werd gezien“. En het Calvinisme is er niet in geslaagd, die eenheid-op-hoger-plan te verwirkelijken.

„Op hoger plan“.

Dat is dus een tweede mathematisch-ruimtelijke voorstelling. Eerst kregen we: rechts-midden-links. Thans: beneden-midden-hoog.

Ook het modernisme miste de kans om de eenheid-op-hoger-plan te vestigen.

En dus is de midden-orthodoxie voor schrijver een — onder het teken van Gunning en Hoedemaker voltrokken synthese van ethische en confessionele mentaliteit. Ze zou volgens de schrijver „voortzetting en uitbloei“ zijn „van een geloofshouding, die tot in de eerste periode der reformatie teruggaat“.

Helaas kan de schrijver eraan toevoegen, dat een groot deel der vrijzinnigheid en een klein deel dergenen, die zich tot de Gereformeerde Bond rekenen, bereid zijn haar te steunen. En van dit z.g. middenfront is dan die nieuwe (barthiaanse) kerkenorde uitgegaan. Als nu deze middengroep maar haar verantwoordelijkheid beseft, dan wordt alles goed. Anders niet.

Voortloep halen we maar niet meer aan.

Want het is nu ditmaal genoeg — en o.i. nodig — hier neen te zeggen.

Die z.g. middengroep is geen middengroep, en ook geen confessioneel bepaalde groep. Haar eenheid is alleen een moderaminale: zij WIL wat: zij wil vóór alles het instituut Herv. Kerk bij elkaar houden. Maar zij heeft dan ook elke confessionele positie als positie prijsgegeven.

Gunning en Hoedemaker — wel die hebben wel die moderaminale beslitswil gekend. Maar zij waren het in confessionele vragen lang niet eens. Dat is één ding. Het tweede is veel erger. Wat dr Berkhof de middengroep noemt, is zowel van Hoedemaker als van Gunning een radicale verloochening. De heren hebben doodgewoon Barth ingeslikt. Toen Hiltjema Barth colporteerde — en toch confessioneel wou blijven heten — toen was dat het ongeluk. Hij wilde de moderaminale groep bijeenhouden, maar het medicijn (Barth) was meer dan sociniaans, erger dan humanist, dodelijker dan remonstrant. Het was slechter dan Cartesius. Het was ketterij van 't ergste slag.

Daarom is die naam „midden-orthodoxie“ glad mis. Er is geen midden (dan alleen in moderaminale wil), en er is geen orthodoxie.

Die hele suggestieve naam is misleiding. Betoverend, maar dat is meer het geval met „opium voor het volk“. Tragische figuur: de theologen van de „schrik“ solliciteren naar de „midden-positie“.

K. S.

¹⁾ Deze * is verleden week over blijven staan, Red.

„Hartdegarij en de „Hervormde Raad“

Terecht merkt „De Waarheidsvriend“ op, dat de schoolkwestie „Hartdegarij“ heel wat belangstelling geniet. Men weet, zegt het blad, dat in deze gemeente sprake was (is) van de oprichting van een school voor Chr. Nat.

op de reis die ik thans onder het opschrift: Over Sumatra, bezig ben te beschrijven). De resultaten van het door mij ingestelde onderzoek waren zeer verblijdend. Het bleek, dat de jongelui ijverig het onderwijs hadden gevolgd. Zodoende konden alle acht met vrijmoedigheid worden toegelaten tot het doen van openbare belijdenis, nadat gebleken was, dat niemand in de kring daartegen bezwaren had in te brengen.

Zondag 7 Aug. 1949 hebben we in Palembang veel rijke genadegaven van de Here mogen ontvangen. De acht bovenbedoelde broeders deden openbare belijdenis van hun geloof. Aan het kind van br en zr Van der Heyden uit Sungeigerong werd het sacrament van de heilige doop bediend. En de dienst werd besloten met de viering van het heilig avondmaal. Ik bediende die morgen het Woord over Hebr. 12:28: „Zo dan, aangezien wij een onbeweeglijk koninkrijk ontvangen, laat ons dankbaar zijn“.

Dit was dan de morgendienst.

's Middags werd een dienst des Woords gehouden te Bagoes Goening. Daar woonde het gezin Van Bokkum, afkomstig uit Rotterdam-West. Reeds lang hadden die br en zr uitgezien naar de geboorte van een zoon, daar tot nu toe de Here hen alleen dochters had toevertrouwd. Het behaagde de Here echter deze br en zr ernstig te beproeven. Want wel werd een zoon geboren nu, maar het kindje kwam ter wereld met een open rugje. De dokter moest bovendien aan de ouders meedelen, dat menselijk gesproken dit kindje niet lang zou kunnen leven. Het mocht niet naar Palembang worden gebracht om daar gedoopt te worden. Toen hebben Grasdijk en ik besloten de tweede kerkdienst voor die dag in Bagoes Goening te houden, en daarheen de kring op te roepen. Echter werd niet van de avondkerk in Palembang afgezien, omdat onderscheiden broeders mogelijk wel des avonds naar Palembang konden komen maar niet 's middags naar Bagoes Goening, dat op enige afstand van de stad gelegen is. In die middagdienst ten huize van br en

zr Van Bokkum heb ik het Woord bediend uit Jesaja 40:1, 2, en daarna werd het kindje van de familie gedoopt. Het was fijn, te mogen wijzen op de rijke betekenis van dat sacrament, dat inzonderheid, nu het aan dit kindje werd bediend, zo sterk sprak. Dit kindje droeg duidelijk zichtbaar de tekenen van de vloek, die vanwege de zonde over het menselijk geslacht gekomen is. Wanneer wij mensen die tekenen zien huiveren we terug. Maar hoe moet de Here dan wel niet afkerig staan tegenover ons aller leven, dat in al zijn afzichtelijke zondigheid voor zijn aangezicht is. Maar wat zegt nu de doop? Dat de Here ook dit mismaakte kindje als een volwaardig lid van zijn kerk en als een volwaardig burger in zijn rijk ontvangt om Christus' wil. Dat is een sterke vertroosting voor de ouders van dit kind. Maar de doop aan dit kind spreekt ongemeen sterk vertroostend tot allen, die iets hebben gezien van de zonde en de verschrikkelijke gevolgen daarvan ook in hun eigen leven. Zo werd gesproken tot de ouders in het ambtelijk gesprek. In die zin werd ook in de dienst des Woords de Here gedankt voor zijn genadegaven ook aan dit kind.

Het heeft de Here behaagd dit kindje inmiddels op te nemen in zijn heerlijkheid. De ouders hebben het getroust af kunnen staan. De Here zij daarvoor dank.

Al was het de derde maal die dag voor de meeste kerkangers, toch was ook de avonddienst druk bezet. De preek ging toen over psalm 130.

Twee maal per dag kerken is voor veel christenen hier helaas een last. Drie maal kerken in Indië, in het tropenklimaat, was voor alle kerkangers te Palembang alleen maar een feest. Het gaat vaak zo in het leven: als de Here ons lange tijd zijn gaven onthoudt leren we zien wat we er in ontvangen.

Misschien komt er bij iemand de vraag op: maar als u in de verstrooiing elke week weer het avondmaal moest bedienen, en daartoe het lange avondmaalsformulier lezen, werd dat voor u dan geen sleur, en ging er voor u de spanning niet uit? Ik kan alleen

maar antwoorden: Neen. Afgedacht van het feit, dat het rijk is zo vaak het avondmaal te mogen gebruiken, was het alleen maar een vreugde om te delen in het feest van die broeders en zusters, die soms een heel jaar, enkele zelfs twee jaar lang geen avondmaal hadden kunnen vieren.

Behalve de ambtelijke verkondiging van het evangelie en de bediening der sacramenten in de kerkdiensten, bestond het werk in de verstrooiing ook steeds uit het voeren van een ambtelijk gesprek met de kringleden afzonderlijk. Tijdens dit bezoek aan Palembang bereikte ik alleen in de stad en onmiddellijke omgeving op deze wijze 31 kerkleden. Het is een vrij inspannend werk, dat zal wel duidelijk zijn. Het begon daar 's middags om twee uur en eindigde 's avonds om een uur of tien. Als het niet werd afgewisseld door soms vermoeiende wandeltochten in de tropenzone om van de een naar de ander te komen (ik denk b.v. aan die wandeltocht om br en zr Gringhuis en br Stroosma te bezoeken, die bij het vliegveld gelegerd waren) dan ging het onafgebroken door. De avondmaaltijd werd dan onder de arbeid door genuttigd in het A.M.V.J.-gebouw, zo kort mogelijk, om maar het gestelde werkprogramma af te krijgen. In Salatiga ben ik zo eens een dag bezig geweest van 's morgens negen tot des avonds zes, met een uur pauze in de middag, terwijl daarna 's avonds om 7 uur een algemene prastavond werd gehouden, die tot tien uur duurde en waarin alle vragen op je werden afgevuurd die maar een kerklid in de tropen kunnen bezig houden. Dat zijn er heel veel: de omgang met ongelovigen, de omgang met synodalen en hervormden, de houding tegenover de arbeid van de veldprediker, het samen dagshuizing houden met mensen van onderscheiden gezindte, en natuurlijk de ontspanning, waarbij film en dans een beurt krijgen. Wat dat bezoeken van de bioscoop betreft: de lezers moeten niet vergeten, dat de verzoeking om daar heen te gaan voor een verstrooid levend Christen veel sterker is, dan voor de gelovigen in ons